

OHINGA MAR JARITO

MALANDO PINYRUODH JEHOVA

SULA MAG PUONJRUOK CHAKRE:
JUN 1–JULAI 5, 2020

WER 95

Ler Medo Rieny

GIMA SULANI WUOYE

Kuom higni mang'eny, wasebedo ka wawacho ni weche mokor e Joel sula mokwongo kod mar 2 wuoyo kuom tij lendo ma watimo e kindegi. Kata kamano, nitie weche moko ang'wen ma miyo onego walok paro ma wasebedogo e wi ndikogo. Wehego gin mage?

Monj Moa Yo Nyandwat!

“Oganda moro maduong’ osemonjo pinya.”—JOEL 1:6.

HIGNI 100 gi wiye mokalo, Owadwa C. T. Russell kachiel gi grup moro matin mar Jopuonjre Muma nochako chokore kanyachiel. Ne gidwaro nono gima Muma puonjo e wi Jehova Nyasaye, Yesu Kristo, joma otho, kod misango ma Yesu Kristo nochiwo. Yorgi mar puonjruok ne ok ogajore. Achiel kuomgi ne nyalo penjo penjo moro, kae to jowetene ne nono ndiko duto motudore gi penjono ka gin kanyachiel. Sama ne gichopo e paro achiel e wach moro, ne gindiko wachno piny. Jehova no-guedhogi mi gifwenyo adiera mang'eny ma pod wageno nyaka kawuono.

² Jopuonjre Mumago nofwenyo ma piyo ni nitie pogruok maduong' e kind puonjruok gima Muma wacho e wi puonj moro kod ng'eyo ma long'o tiend weche ma ne okor e Muma. Ang'o momiyo weche ariyogo opogore? Mokwongo, thothne yotga winjo maler tiend wach moro mokor mana kosechako timore kata bang' kosetimore. Mar ariyo, mondo wawinj tiend wach moro mokor, dwa-rorega ni wanon weche te motudore kode. Ka wamakore mana gi gimoro achiel kende e wach mokorno, wanyalo po ka wachopo e paro ma ok ni kare. Nenore ni mano e gima wasebedo ka watimo gi wach moro ma nokor e bug Joel. We wanon ane kendo wach ma nokorno kod gimomiyo dwarore ni watim lokruok e yo ma wasebedo ka wawinjogo tiende.

³ **Som Joel 2:7-9.** Joel nokoro ni det-bonyo ne dhi mo-

1. Owadwa Russell gi jowetene notiyo gi yo mane e puonjruok margi, to ang'o momiyo ne en yo maber?
2. Ang'o ma nyalo miyo wachop e paro ma ok ni kare sama wanono weche ma nokor e Muma?
- 3-4. Kuom higni mang'eny, wasebedo ka walero nade tiend weche ma ni e Joel 2:7-9?

njo piny Israel. Nikech dedego ne nigi gi leke ma chalo gi mag sibuor, ne gidhi chamo cham duto ma ni e piny Israel! (Joel 1:4, 6) Kuom higni mang'eny, wasebedo ka walero ni wechego nyiso kaka jotich Jehova lendo gi kinda mana kaka dede momonjo cham, kendo onge ng'ama nyalo chungo tijno. Ne waparo ni monjno ne dhi kelo hinyruok ne 'piny,' tiende ni, joma ni e bwo jotend dinde mag miriambo.*

⁴ Ka wamakore mana gi weche ma ni e Joel 2:7-9 kende, nyalo nenore ka gima kaka ne walereno e adier. Kata kamano, ka wanono wach ma nokorno oduto, wakeno ni ber mondo walok yo ma wawinjogo tiende. We wane ane weche moko ang'wen momiyo onego watim kamano.

WECHE ANG'WEN MOMIYO LOKRUOK DWARORE

⁵ Mokwongo, ne ane gima Jehova nosingo ni nodhi timo e wach monjno: "Abiro *riembo wasiki* [det-bonyo] *ma oa yo nyandwat.*" (Joel 2:20) Ka po ni adier det-bonyogo ochung' ne Joneno mag Jehova ma timo tich ma Yesu noweyonegi mar yalo wach maber kendo loko ji obed jopuonjrene, ang'o momiyo Jehova nowacho ni nodhi riembogi? (Eze. 33:7-9; Mat. 28:19, 20) Nenore maler ni Jehova ok riemb jotichne momakore kode, to oriembo gimachielo kata ng'at moro ma chando joge.

⁶ Mar ariyo, ne ane weche ma ni e Joel 2:25. Jehova wacho e ndikono

* Kuom ranyisi, som sula ma wiye wacho ni, "Rieko mar Jehova Nenore Kuom Chwech" e *Ohinga mar Jarito* ma April 1, 2009, ite mar 20-21, paragraf mar 14-16.

5-6. Gin penjo mage ma wapenjore bang' nono (a) Joel 2:20? (b) Joel 2:25?

niya: "Abiro *duokonu gik ma ne okethore* e higni ma det-bonyo ma ngemo, gi ma fuyo rumbi, kod dede matindo, kaachiel gi dede ma chamo gik moko duto nomonjoue. Ne gin ogandana maduong' ma ne aoronu." Ne ni Jehova nowacho ni nodhi 'duoko gik ma ne dhi kethore' sama dedego monjo piny. Ka po ni det-bonyogo ochung' ne jotich Jehova, donge mano donyiso ni wach ma jotich Jehova lando kelo kethruok? To ok en kamano. Wach ma jotich Jehova lando reso ngima ji kendo onyalo miyo joricho olok chunyi. (Eze. 33:8, 19) To mano nyiso ni en wach ber!

⁷ **Som Joel 2:28, 29.** Wach mar adek en kaka gik moko luwore e wach ma nokorno. Be ifwenyo e ndikono ni Jehova wacho ni, "*Bang'e*, anaol roho mara," tiende ni, bang' ka det-bonyogo osetieko gima nokelogi? Ka po ni det-bonyogo gin joland wach Pinyruodh Nyasaye, ang'o momiyo Jehova olo roho mare kuomgi mana *bang'* ka gisetieko tijgi? Adiera en ni roho maler mar Nyasaye e mosebedo ka miyo jotichne teko mar lando wach maber kuom higni mosekalogi te, bed ni ikwedogi kata igoyo tijgi marfuk.

⁸ **Som Fweny 9:1-11.** Koro wane ane wach mar ang'wen. Chon ne watudoga monj mar det-bonyo ma Joel nowuoye gi tijwa mar lendo nikech wach ma chal kode ma nokor e bug Fweny. Bug Fweny wuoyo kuom det-bonyo ma nigi wenge ma chalo gi wenge dhano to "e wigi ne nitie osimbo mag dhahabu."

7. Wach motigo e Joel 2:28, 29 ni "bang'e" konyowa winjo tiend wach mane?

8. Det-bonyo miwuoye Fweny 9:1-11 ochung' ne jomage? (Ne picha manie nyim gaset.)

Weche ma Nokor e Wi Det-Bonyo

—Gichalre to Gipogore

Joel 1:4; 2:7-9, 20

- Gia yo nyandwat
- Gichamo gik motwi e lowo duto
- Iriembogi
- Gichung' ne jolweny mag Babulon ma nomonjo Jerusalem e higa mar 607 K.K.P.

Fweny 9:1-11

- Giwuok e bur matut
- Ikwerogi ni kik gikel hinyruok ne lum kata yath moro amora
- Gitieko tijji
- Gichung' ne jotich Jehova mowal gi roho ma lando kumge gi chir

(Fwe. 9:7) Gisando wasik Nyasaye ma gin “jo ma onge gi alama mar Nyasaye e lela wengegi” kuom dweche abich, ma romre gi ngima det-bonyo. (Fwe. 9:4, 5) Nenore ni wehegi wuoyo kuom jotich Jehova mowal gi roho. Gilando gi chir ni Jehova biro kelo kum ne piny marachni, to mano miyo joma riwo pinyini lwedo winjo marach.

⁹ Kata obedo ni nitie weche moko ma chal e det-bonyo miwuoye e bug Joel kod miwuoye e bug Fweny, nitie pogruok maduong' e kindgi. Kuom ranyisi, det-bonyo miwuoye e bug Joel inyiso ni

9. Gin pogruok mage ma nitie e kind det-bonyo ma Joel noneno kod det-bonyo ma Johana wuoye?

gicham gik motwi e lowo duto. (Joel 1: 4, 6, 7) Det-bonyo miwuoye e bug Fweny to ikwero ni “kik gikel hinyruok ne lum mag piny, kata ne yath moro amora.” (Fwe. 9:4) Det-bonyo ma Joel noneno noa yo nyandwat. (Joel 2:20) Det-bonyo ma Johana noneno to noa e bur matut. (Fwe. 9:2, 3) Det-bonyo ma Joel noneno bang'e ne idhi riembi. Det-bonyo ma ni e bug Fweny to ok riembi; kar mano, imiyogi thuolo moromo mondo gitiek tijji. Onge gimoro amora e Muma ma nyiso ni Jehova ok mor kodgi.—Ne sanduk ma wiye wacho ni, “Weche ma Nokor e Wi Det-Bonyo—Gichalre to Gipogore.”

¹⁰ Pogruok ma nitie e kind det-bonyo miyo wafwenyo ni kare ok giwuo kuom gimoro achiel. Dibed ni watemu wacho ni det-bonyo miwuoye e Joel opogore gi det-bonyo miwuoye e Fweny? Ee, en kamano. Nitie kinde ma Muma nyaloga tiyo gi wach achiel e lero gik moko ariyo mopogore. Kuom ranyisi, e Fweny 5:5, iluongo Yesu ni “Sibuor moa e dhoo Juda,” to e 1 Petro 5:8, iluongo Jachien ni “sibuor ma ruto.” Weche ang’wen ma wasenonogo nyiso maler ni dwarore ni waler wach ma Joel nokorono e yo mopogore gi kaka wasegalere. En yo maneno?

TIEND DET-BONYO MA NI E BUG JOEL

¹¹ Ka wanono maber weche ma Joel nokoro e wi det-bonyo, wayudo ni ne owuoyo kuom monj moro ma jolweny ne dhi timo. (Joel 1:6; 2:1, 8, 11) Jehova nowacho ni nodhi tiyo gi ‘ogandane mar lweny’ (tiende ni jolweny mag Babulon) e kumo Jo-Israel ma nong’anyone. (Joel 2:25, *The Bible in Luo*, 1976) En gima kare wacho ni jolwenygo ‘a yo nyandwat’ nikech Jo-Babulon ne dhi monjo Jo-Israel ka gia yo nyandwat. (Joel 2:20) Ipimo jolwenygo gi det-bonyo mochanore maber. Joel wacho kuomgi niya: “Ng’ato ka ng’ato sudo nyime kare owuon. . . . Gimuomo dala maduong’, gikalo e wi ohinga. Giidho kendo donjo ei udi, gidonjo gi dirise mana ka jakuo.” (Joel 2:8, 9) Temie goyo pichano e pachi. Jolweny ni kamoro amora. Onge kama ng’ato nya-

10. Chiw ane ranyisi ma ni e Ndiko ma nyiso ni ok ochuno ni det-bonyo miwuoye e bug Joel ochalre gi ma ni e bug Fweny.

11. Ere kaka Joel 1:6 kod 2:1, 8, 11 konyowa fwenyo ni det-bonyo ochung’ ne jomage?

lo pondoe. Onge ng’at ma nyalo tony e lwet jolweny mag Babulon!

¹² Jo-Babulon (ma bende iluongo ni Jo-Kaldea) nomonjo Jerusalem mana kaka det-bonyo e higa mar 607 Ka Kristo Podi (K.K.P.). Muma wacho kama: “Ruodh Jo-Kaldea . . . ne onego yawuotgi gi ligangla . . . Ne ok oneno lit ne wuoyi kata nyako, ng’at moti kata ng’at matuore. Nyasaye ne oketo gik moko duto e lwete. Nowang’o od Nyasaye madier mi nomuko ohinga mag Jerusalem, kendo ne owang’o ohingni duto mag ng’icho mochiel motegno. **No-ketho gik mabeoyo duto** ma ne ni Jerusalem.” (2 We. 36:17, 19) Bang’ ka Jo-Babulon nosetieko monjo pinyno, joma kalo kanyo ne dhi wacho ni: “En piny mojang’ ka ma dhano kata le ok odaye, kendo osechiwe e lwet Jo-Kaldea.” —Jer. 32:43.

¹³ Higni ma dirom 200 bang’ ka Joel noseoro wechego, Jehova notiyo gi janabi Jeremia e koro wach machielo e wi monjno. Nowacho ni ne idhi many Jo-Israel duto ma ne timo gik maricho, kendo ne idhi makgi. Nondiko niya: “‘Eri, aluongo jolupo mang’eny,’ Jehova owacho, ‘Kendo gibiro makogi ka rech. Bang’ mano, abiro luongo jodwar mathoth, ma biro lawogi e gode madongo kod matindo duto, kendo e lwendni kod buche manie lwendni. . . . Abiro chulogi nyadiriyo nikech kethogi kod richogi.’” Mano nyiso ni kata ka Jo-Israel ma nong’anyogo ne nyalo temo pondo e nembe kata e bunge, Jo-Babulon pod ne dhi yudogi ayuda.—Jer. 16:16, 18.

12. Ere kaka weche ma Joel nokoro e wi det-bonyo notimore?

13. Ler ane tiend weche ma ni e Jeremia 16:16, 18.

“Anaol Roho Mara”

Chieng’ Pentekost ma higa 33, nobatis chiegni ji 3,000 moriwo chwo kod mon, ma gibedo jopuonjre Yesu Kristo. Mapiyo bang’ mano, ne gichako lando adiera e wi Yesu gi kinda. Be Jehova noguedho kindagi? Ee! Ji “gana mang’eny” nobedo jopuonjre Kristo.—Tich 2: 41; 21:20.

Ji gana mang’eny ma nobedo jopuonjregi ne gin gana adi? Muma ok nyiswa, kata kamano, nenore maler ni e higni buora ma noluwo, kwan mag jopuonjre ne tin ne 144,000. Gie kindeno, Jehova ne yiero chwo gi mon ma ne dhi locho e Pinyruodh polo, to ng’enygi osebed kiyiero e kindewagi. Kata kamano, medruok ma nobetie e kinde Jokristo mokwongogo nyiso maler ni Jehova nomiyogi roho maler.—Tich 2:16-18.

Be nitie gima nyiso ni Jehova miyo Jokristo ma kindegi rohona maler? Ee, nitie! Ne ane weche ma luwogi: Ka luwore gi rekod ma wan-go, e higa mar 1919 ne nitie jolendo ma ok chop 6,000 e piny mangima. Jehova noguedho tij lendo ma ne gitimo, kendo chakre higa mar 1983, osebed kitiso ji ma kwan-gi okalo 144,000 **higa ka higa!** Mano nyiso ma onge kiawa ni Jehova osebedo ka chopo weche ma nosingo ne jotichne niya: “Anaol roho mara”! —Joel 2:28, 29.

WECHE NE DHI BEDO MABER KENDO

¹⁴ Bang’ ka Joel nosewuoyo e wi monjono, nowacho wach moro maber. Pinyno ne dhi bedo gi nyak kendo. (Joel 2:23-26) Kae to bang’ kinde, chiemb chuny ne dhi yudore moromo. Nondiko ni Jehova nowacho kama: “Anaol roho mara kuom ji duto, mi yawuotu gi nyiu nokor wach . . . Abiro olo roho mara kata mana kuom jotichna ma yawuoyi gi ma nyiri.” (Joel 2:28, 29) Jehova ne ok oolo rohona mapiyo kuom Jo-Israel bang’ wuokgi Babulon ka gidok thurgi. Mano notimore higni mang’eny bang’e, chieng’ Pentekost ma higa 33. Ere kaka wang’eyo mano?

¹⁵ Chieng’ Pentekostno, roho maler notayo jaote Petro mi otiyo gi weche ma ni e Joel 2:28, 29 kowuoyo kuom gimoro makende ma notimore e odiechieng’no. Kar sa adek okinyi chieng’no, nool roho maler ne jomoko mi gichako wuoyo “e wi tije madongo mag Nyasaye.” (Tich 2:11) Sama Petro ne tiyo gi weche ma Joel nokoro, roho notaye mi otimo lokruok moro matin. Be ing’eyo ni en lokruok mane? **(Som Tich Joo-te 2:16, 17.)** Petro ne ok ochako kowachoni, “bang’e” kaka Joel nowacho; kar mano, nochako kama: “To *e ndalo mag giko,*” ma nyiso ni nowuoyo kuom ndalo mag giko mar Jo-Yahudi ka pok Jo-Rumi omonjogi. E kindeno, ne idhi ol roho mar Nyasaye “kuom ji duto.” Mano nyiso ni kinde ne dhi kalo ka pok weche ma Joel nokoro otimore.

14. Weche ma ni e Joel 2:28, 29 notimore karang’o?

15. Ka luwore gi Tich Joo-te 2:16, 17, en lokruok mane ma Petro notimo ka notiyo gi ndiko mar Joel 2:28, to mano nyiso ang’o?

¹⁶ Bang’ ka noseol ne Jokristo mokwongogo roho maler, ne gichako tij lendo ma ne dhi kwako piny duto. Chop higa mar 61 kama, ka ne jaote Paulo ndiko ne Jo-Kolosai, nowacho ni nose-land wach maber “ne chuech duto manie bwo polo.” (Kol. 1:23) Kuom wacho ni “chuech duto,” Paulo ne wuoyo kuom kuonde duto ma ne ginyalo chopoe e kindeno. Roho maler mar Jehova osemyiyo wach maber olandore e kindewagi “nyaka e tung’ piny”!—Tich 13:47; ne sanduk ma wiye wacho ni, “Anaol Roho Mara.”

ANG’O MA OSELOKORE?

¹⁷ Ang’o ma oselokore? Sani koro wawinjogo tiend weche ma nokor e Joel 2:7-9 e yo makare. Ka wakete e yo mayot, weche ma ni e ndikono ok wuo e wi tij

16. Roho maler mar Nyasaye nokonyo nade Jokristo mokwongo e lando wach maber, to oseko-nyowa nade e kindewagi?

17. Ere kaka sani onego wawinjogo tiend weche ma Joel nokoro e wi det-bonyo?

wa mar lendo, to owuoyo e wi monj ma ne Jo-Babulon dhi monjogo Jerusalem e higa mar 607 K.K.P.

¹⁸ Ang’o ma pok olokore? Jotich Jehova pod dhi nyime lando wach maber kuonde duto, ka gitiyo gi yore mopogore opogore. (Mat. 24:14) Onge marfuk moro amora ma sirkal nyalo keto ma nyalo monowa lando wach maber. Jehova oseguedhowa ahinya, kendo sani wan jokinda sama walando wach maber mar Pinyruoth gi chir. Pod wageno kuom Jehova mondo okonywa winjo tiend weche mokor e Muma, ka wan gadier ni e kinde mowinjore, obiro tayowa “e adiera duto”!—Joh. 16:13.

18. Ang’o ma pok olokore e wi jotich Jehova?

WECHÉ MA LERO PICHNI Ite mar 4: Weche ma Joel nokoro e wi det-bonyo ne owuoyo kuom monj moro ma jolweny ne dhi timo. Det-bonyo miwuoyoe e bug Fweny to nokoro tij yalo wach maber gi kinda.

BE INYALO LERO?

- Ang’o momiyoyo seche moko nyaloga dwarore ni watim lokruok e yo ma wawinjogo tiend weche moko mokor e Muma?
- Joel 2:7-9 nokoro wach mane?
- Ang’o momiyoyo ineno ni timo lokruok e yo ma wawinjogo tiend weche mokor tego yiewa?

WER 64

Wati Tij Keyo
gi Mor

GIMA SULANI WUOYE

Paro ma wan-go e wi joma odak e alworawa nyalo mulo nade yo ma wayalongigo kendo puonjogi Muma? Sulani nyiso paro ma Yesu kod jaote Paulo ne nigo ka ne giyalo ne ji. Wabiro nono kaka wanyalo luwo ranyisi margi e nyiso ni ok wajar yie ma ji nigo, kaka wanyalo ng'eyo gik ma moro ji, kod gik ma nyalo konyowa neno ji kaka joma nyalo bedo jopuonjre Yesu.

In gi Paro Mane Kuom Joma Odak e Alworau?

“Ting’uru wang’u mondo une puothe, kaka gisechiek kendo giromo keyo.”—JOH. 4:35.

CHIENG’ moro, Yesu ne wuotho e puoth shairi ma e ka ne ochako twi. (Joh. 4:3-6) Shairi ne ikayoga bang’ dweche ang’wen kama. Kata kamano, Yesu nowacho gimoro ma ne nyalo mako dho joma ne winje. Nowacho niya: “Ting’uru wang’u mondo une puothe, kaka gisechiek kendo giromo keyo.” **(Som Johana 4:35, 36.)** Ang’o ma Yesu ne temo wacho?

² Nenore ni Yesu ne wuoyo e wi choko ji, to ok cham. Ne ane gima ne oa timore. Kata obedo ni Jo-Samaria ne ok winjre gi Jo-Yahudi, Yesu ne oa lendo ne dhako ma Nya-Samaria kendo dhakono ne owinje! Bende, ka ne Yesu wuoyo e wi puothe ma ‘ne oseromo keyogo,’ noyudo dhako ma Nya-Samariano osedhi monyiso Jo-Samaria wete-ne weche ma Yesu noa nyise, kendo koro Jo-Samariago ne dhi ir Yesu mondo giwinj weche momedore. (Joh. 4:9, 39-42) Jasomo moro ma timo nonro e weche Muma nondiko kama: “Kinda ma jogo ne nigo . . . ne nyiso ni ne gichalo gi cham moromo keyo.”

³ In-ga gi paro mane kuom joma iyalonegi wach maber? Be inenogiga kaka cham moseikore ne keyo? Ka en kama-no, nitie gik moko adek ma ibiro timo. Mokwongo, ibiro yalo wach maber gi kinda. Kinde mag keyo chuokga, omiyo, ongega ketho sa. Mar ariyo, ibiro bedo ma mor sama ineno kaka ji rwako wach maber milandonegi. Muma wacho niya: “Ji mor e ndalo keyo.” (Isa. 9:3) Mar adek, ibiro neno ng’ato ka ng’ato milendone kaka ng’at ma nyalo bedo japuonjre Yesu, kendo mano biro miyo ilendne e yo ma chopo e chunye.

1-2. Ang’o ma samoro nomiyo Yesu owacho weche ma yudore e Johana 4:35, 36?

3. Ka in gi paro kaka ma Yesu ne nigo kuom ji, ibiro timo ang’o?

⁴ Jolup Yesu samoro ne nyalo ng'ado e pachgi ni Jo-Samaria ne ok nyal bedo jopuonjre Yesu. Yesu to ne nigi paro mopogore. En nonenogi kaka joma ne nyalo bedo jopuonjrene. Mano e paro monego wabedgo kuom joma ni e alworawa. Jaote Paulo noketonwa ranyisi maber e wachno. Ang'o ma wanyalo puonjore kuome? E sulani, wadwaro neno (1) kaka nofwenyoga puonj ma joma ne olendonegi noyiego, (2) kaka nong'eyoga gik ma ne morogi, kod (3) kaka nonenogi ka joma nyalo bedo jopuonjre Yesu.

GIN PUONJ MAGE MA GIYIEGO?

⁵ Kinde mang'eny Paulo ne lendoga e sunagoke mag Jo-Yahudi. Kuom ranyisi, ka ne en e sunagogi ma Thesalonika, Muma wacho niya: “Kuom sabato adek, ne owuoyo kodgi kuom weche manie Ndiko.” (Tich 17:1, 2) Nenore ni Paulo ne nigi chir ahinya ka ne en e sunagogi. Ne opon kaka Ja-Yahudi. (Tich 26:4, 5) Paulo nong'eyo kit ngima Jo-Yahudi maber, omiyo, ne onyalo yalonegi gi chir.—Fil. 3: 4, 5.

4. Gin weche mage ma wadwaro nono e wi jaote Paulo?

5. Ang'o momiyo Paulo ne nyalo yalo gi chir e sunagogi?

⁶ Bang' ka Paulo noseringo oa Thesalonika nikech sand, nodhi Beria, kae to odhi Athene. Ka ne en Athene, “nodonjo e sunagogi mochako wuoyo gi Jo-Yahudi kod jomamoko ma ne lamo Nyasaye.” (Tich 17:17) Kata kamano, ka ne oyalo e chiro, nofwenyo ni joma ne winje koro ne opogore. Moko kuomgi ne gin joma osomo kaachiel gi joma ne a e ogendni mamoko ma ne neno weche ma ne opuonjo kaka 'puonj manyien.' Ne ginyise niya: “Ikelonwa puonj moko ma pok ne wawinjo, dwa-her ng'eyo tiendgi.”—Tich 17:18-20.

⁷ **Som Tich Joote 17:22, 23.** Paulo noyalo ne joma ok Jo-Yahudi ma noyudo e chirogo e yo mopogore gi yo ma ne oyalonegi Jo-Yahudi ma ne ni e sunagogi. Nyaka bed ni Paulo nopenjore ni, 'Gin puonj mage ma joma ni Athenegi oyiego?' Nonono adimba gik ma ne ni e alworano kod kit lamo margi. Kae to, Paulo nowuoyo kodgi e wi Ndiko, kochako gi gik ma ne giwinjoree. Jasomo moro ma timo nonro e weche mag Muma nondiko kama: “Nikech Paulo ne en Jakristo

6. Ere kaka joma ne ni e chiro ma Athene nopogore gi joma ne Paulo oyalonegi e sunagogi?

7. Ka luwore gi Tich Joote 17:22, 23, ere kaka Paulo notimo lokruok e yo ma noyalogo?

Ang'o monego watim ka po ni wafwenyo ni puothewa 'osechik kendo giromo keyo'? (Ne paragraf mar 3)

Luw ranyisi mar jaote Paulo kuom nono gik ma dhi nyime e alwora milendoe, loko yo milendogo, kendo neno ji kaka joma nyalo bedo jopuonjre Yesu (Ne paragraf mar 8, 12, 18)

ma Ja-Yahudi, nong'eyo ni Jo-Grik ne ok lam Nyasaye 'madier' ma Jo-Yahudi kod Jokristo ne lamo, kata kamano, pod note-mo matek mondo onyis joma ne ni Athene-go ni Nyasaye ma ne oyalonegi wachne e Nyasaye ma gin bende ne ging'eyo." Paulo noikore loko yo ma ne oyalogo. Ne onyiso joma ne ni Athene ni ote ma ne engo ne oa kuom "Nyasaye ma Ok Ong'e" ma ne gisebedo ka gilamo. Kata obedo ni joma ne ok gin Jo-Yahudi ne ok ong'eyo Ndiko e yo maber, Paulo ne ok ong'ado ni jogo ne ok nyal bedo jopuonjre Yesu. Kar mano, nonenogi kaka cham ma ne oseikore ne keyo, kendo ne otimo lokruok e yo ma noyalogo mondo ochop e chunygi.

⁸ Mana kaka Paulo, *tem nono gik ma dhi nyime e alwora ma ilendoe*. Tem rango gik ma nyalo konyi ng'eyo dinde ma joma ni e alworano lemoe. Dibed ni ng'at ma ilendone oketo picha moro e kor ode, e mtoke, e ndike, kata e apikone? Be nyinge, lepe, kata kit wuoyone nyalo fwe-nyoni din molemoe? Kata samoro onyalo nyisi achiel kachiel din molemoe. Sama gima kamano otimore ne nyaminwa moro ma painia makende miluongo ni Flutura, onyisoga ng'at ma olendone niya: "Ok abiro kae mondo achuni luwo puonj mag dinwa, to abiro mondo wawuo e wi . . ."

⁹ Gin weche mage ma inyalo wuoyoe

8. (a) Ang'o ma nyalo konyi fwenyo dinde ma joma ni e alwora milendoe lemoe? (b) Ka ng'ato onyisi ni en gi din mare, ere kaka pod inyalo le-ndone?

9. Gin weche kaka mage ma inyalo wuoyoe gi joma ohero weche din?

gi ng'at mohero weche din? Tem manyo wich ma ok ubi ywarue. Dibed ni en bende oyie ni nitie Nyasaye achiel kende, oyie ni Yesu e ma nowaro dhano, kata ni gik maricho ma timore chiegni rumo? Ka po ni en kamano, lendne kitiyo gi Muma e yo ma biro miyo orwak wach maber.

¹⁰ Ket e paro ni nitie joma ok oyie-ga gi puonj moko ma ipuonjogi e dindegi. Omiyo, kata bang' ka iseng'eyo din ma ng'ato lemoe, tem mondo ing'e puonj ma oyiego. Owadwa David ma en painia makende e piny Australia wacho niya: "Ji mang'eny tinde kiko weche din gi riekni mag dhano." Nyaminwa Donal- ta ma a e piny Albania to wacho niya: "Moko kuom joma waromogago nyisowa- ga ni gilemo e din moro, kata kamano, bang' kinde giwachoga ni ok giyie kuom Nyasaye." Owadwa moro ma jamisonari e piny Argentina nowacho ni nitie joma wa- cho ni giyie kuom puonj mar Nyasaye ma

10. Ang'o monego watem timo, to nikech ang'o?

Nyadidek, kata kamano, samoro jogo ok oyie ni Wuoro, Wuoyi, kod roho maler gin gimoro achiel. Omedo niya: “Ng’eyo mano konyaga lendonegi e yo ma ok wabi yware kodgi.” Omiyo, tem matek mondo ing’e puonj ma joma ilendonegi oyiego. Kitimo kamano, ibiro lendo kaka Paulo ma ne obedo “gimoro amora ne ji mopogore opogore.”—1 Kor. 9:19-23.

ANG’O MA NYALO MOROGI?

¹¹ **Som Tich Joote 14:14-17.** Paulo no-fwenyo gik ma ne moro joma ne oyalonegi, kendo nowuoyo kodgi e wi gigo. Kuom ranyisi, joma nowuoyogo ka en Lustra ne ok olony ahinya gi weche Ndiko; moko kuomgi to ne kia weche Ndiko chuthchuth. Omiyo, Paulo nowuoyo kodgi e wi gik ma ne ging’eyo maber kaka nyak mogundho kod gik ma miyo chuny mor. Nottiyo gi weche kod ranyisi ma jowinjone ne nyalo winjo e yo mayot.

11. Ka luwore gi Tich Joote 14:14-17, Paulo ne olando nade ne joma nodak Lustra?

¹² Ti gi rieko mondo ing’e gik ma ji ohero e alworau kae to *ilok yo ma ilendogo ka luwore gi chal margi*. Ere kaka inyalo ng’eyo gik ma nyalo moro ng’ato ka pok ichako wuoyo kode kata ka pok idonjo e ode? Tem ng’eyo gik ma dhi nyime e alworano. Samoro ng’atno ni e puodho, kata osomo buk moro, kata oloso ndike, kata otimo gima chielo. Donge inyalo chako wuoyo kode e wi gima iyude kotimono, ka nyalore? (Joh. 4:7) Bende, yo ma ng’ato orwakorego nyalo fwenyoni gimoro kuome, kaka piny ma oaye, tich motimo, kata kit tugo mohero. Owadwa moro miluongo ni Gustavo wacho niya: “Nachako wuoyo gi rawera moro ma jahigni 19 ma norwako *T-shirt* mogorie jathum moro. Napenje gimomiyo norwako law mogorie jathumno. Nonyisa gimomiyo nohero jathumno.” Mbakawano nomiyo wachako puonjore Muma kode kendo sani en Janeno wadwa.”

12. Ere kaka inyalo fwenyo gima moro ng’ato kendo wuoyo kode e wi gino?

¹³ Sama ng'ato oyie mondo ipuonje Muma, konye mondo oher puonjuok; nyise kaka puonjuok Muma nyalo konye ahinya. (Joh. 4:13-15) Kuom ranyisi, miyo moro norwako nyaminwa moro miluongo ni Poppy e ode ka nolendo. Ka ne Poppy odonjo e odno, noneno satifiket moro e kor ot ma ne nyiso ni miyono ne en profesa ma nolony e puonjo ji. Poppy nonyise ni wan bende wan-ga gi chenro mar puonjo ji Muma e utegi kod e chokruogewa. Miyono noyie puonjore Muma kendo nodhi e chokruok odiechieng' ma noluwo. Bang' kinde machuok, nodhi e chokruok mar alwora bende. Higa achiel bang'e, nobatise. Penjri ane kama: 'Joma adokga limo oheroga ang'o? Be anyalo leronegi kaka wapuonjorega gi ji Muma e yo ma biro miyogi siso mar puonjuok?'

¹⁴ Kisechako puonjori gi ng'ato, ikri ne puonjuok ka puonjuok kiketo chal mar ng'atno kod gik mohero e pachi. Sama iikori ne puonjuok, yier ndiko ma ibiro somone, vidio ma ibiro nyise, kod ranyisi ma ibiro tiyogo e lerone adiera mag Muma. Inyalo penjori ni, 'Gin weche mage ma abiro tiyogo mondo achop e chunye?' (Nge. 16:23) E piny Albania, nyaminwa miluongo ni Flora ne puonjore gi dhako moro. Chieng' moro, dhakono nonyise achiel kachiel niya: "Ok abi yie ngang' ni ibiro chier ji." Flora ne ok oyware kode. Owacho niya: "Nafwenyo ni mondo orwak puonjno, ne dwarore ni okwong ong'e Nyasaye ma chiwo genono e yo maber." Kochakore chieng'no ka dhi nyime, e puonjuok ka puonjuok, Flora ne jiwoga ahinya kido mag Jehova kaka

13. Yo mane ma inyalo tiyogo mondo ichak puonjo ng'ato Muma?

14. Ang'o ma inyalo timo mondo ichop e chuny japuonjre sama ipuonjori kode?

hera, rieko, kod teko. Bang'e, japuonjre-no noyie ni ibiro chier joma otho, kendo sani en Janeno mar Jehova ma jakinda ahinya.

NEGI KAKA JOMA NYALO BEDO JOPUONJRE YESU

¹⁵ **Som Tich Joote 17:16-18.** Paulo ne ok ong'ado ni joma ne ni Athene ne ok nyal bedo jopuonjre mana nikech dalagino nopong' gi sanamu, timbe mag teruok, kod riekni mag dhano; bende, ne ok oweyo yalonge wach mana nikech ne gijare. Ka ne Paulo pok obedo Jakristo, ne en 'ja achaya, jasand ji, kendo ne okwiny.' (1 Tim. 1:13) Mana kaka Yesu noneno ni Paulo ne nyalo bedo japuonjrene, e kaka Paulo bende ne oneno ni joma ne ni Athene ne nyalo bedo jopuonjre Yesu. To mano e gima notimore.—Tich 9:13-15; 17:34.

¹⁶ E kinde Jokristo mokwongo, ji ma kit ngimagi nopogore opogore nolokore mbedo jopuonjre Yesu. Ka ne Paulo ondiko ne Jokristo ma ne ni Korintho e piny Grik, nowacho ni moko kuomgi chon ne gin jokuoge kendo ne gitimo timbe mag anjawa. Kae to nomedo kama: "To koro oselwoku maler." (1 Kor. 6:9-11) Be ninyalo neno joma kamago ka joma nyalo timo lokruok ma gibed jopuonjre Yesu?

¹⁷ E kindegi, nitie joma oikore timo lokruok moro amora mondo gibed jopuonjre Yesu. Kuom ranyisi, e piny Australia, Nyaminwa Yukina ma en painia makende oseneno gima kamano. Chieng' moro, ka ne en kamoro ma itimoe ohala, noneno miyo moro mogoro *tatoo* e dende, kendo

15. Ka luwore gi Tich Joote 17:16-18, gin timbe mage ma ne timore Athene e piny Grik ma nochando chuny Paulo, to ang'o momiyo ne ok ong'ado ni Jo-Athene ne ok nyal bedo jopuonjre Yesu?

16-17. Ang'o ma nyiso ni ng'ato ang'ata nyalo lokore ma bed japuonjre Yesu? Chiw ane ranyisi.

lepe ne nyiso maler ni en ng'ama wuoyogo tek. Yukina wacho kama: "Nadikora mondi ka pok awuoyo kode, kae to nachako goyo mbaka kode. Nafwenyo ni nohero weche Muma kendo moko kuom *tatoo* ma ne nie dendego ne gin ndiko mogolo e bug Zaburi!" Miyono nochako puonjore Muma kendo biro e chokruoge.*

18 Be Yesu ne owacho ni cham noseikone ne keyo nikech ne oparo ni ji mang'eny ne dhi bedo jolupne? Ooyo ngang'. Ndiko ne osenyiso maler ni mana joma nok kende e ma ne dhi keto yie kuome. (Joh. 12: 37, 38) Bende, Yesu ne nigi nyalo mar ng'eyo gima ne ni e chuny ji. (Mat. 9:4) Kata obedo ni ne otemo ahinya chopo e chuny joma noketo yie kuome, pod nolendo ne ng'ato ang'ata. Donge mano nyiso ni ok onego wang'ad ne joma odak e alworawa bura, to molooyo nikech ok wanyal ng'eyo gima nie e chunyi? Kar mano, ***tem matek mondo ine ji ka joma nyalo bedo jopuonjre Yesu.*** Jamisonari moro miluongo ni Marc ma nie piny Burkina Faso wacho

* Sula mag "Muma Loko Kit Ngima Ji" oting'o ranyisi ma lero kaka ji nyaloga lokore. Chon sulago ne yudorega e *Ohinga mar Jarito* nyaka e higa mar 2017. Tinde to manyien yudorega mana e jw.org. Dhi e WECHÉ E WIWA > GIK MOSETIMORE.

18. Ang'o momiyo ok onego wang'ad ne ji bura?

kama: "Joma aparoga ni biro timo dongruok kinde mang'eny ok dhiga nyime gi puonjruok Muma. To joma aparoga ni ok nyal timo dongruok e ma timoga dongruok maber ahinya. Omiyo, asepuonjora weyo mondo roho mar Jehova e ma otaya."

19 Alworawa nyalo nenore ka puodho ma cham pok oromoe keyo. Kata kamano, par gima Yesu nonyiso jopunjrene. Puothe osechiek, kendo giromo keyo. Ji nyalo timo lokruok ma gibed jopuonjre Yesu. Jehova neno joma kamago kaka "gik mabeyo ahinya." (Hag. 2:7) Ka po ni waneno ji kaka Jehova kod Yesu nenogi, wabiro gombo ng'eyo kaka ne gipon kod gik ma morogi. Ok wabi nenogi kaka welo, to wabiro nenogi kaka joma chieng' moro nobed owetewa gi nyiminewa.

19. En paro mane monego wabedgo kuom joma ni e alworawa?

WECHÉ MA LERO PICHA lte mar 10-11: Sama owadwa moro gi jaode lendo e ot ka ot, ging'iyoy (1) ot moro morit maber kendo ma nigi maupe; (2) ot moro ma nitie wuoro gi nyare; (3) ot moro ma onywandore iye gi oko; kod (4) ot moro ma joma odakie ohero weche mag din. Ot mane ma ibiro yudoe ng'ama nyalo bedo japuonjre Yesu?

ERE KAKA INYALO LUWO RANYISI MAR PAULO KA LUWORE GI KAKA . . .

- noloko yo ma noyalogo wach maber ne jowinjone mopogore opogore?
- nong'eyo gik ma ne moro jowinjone?
- noneno joma nolendonegi?

WER 101

Wati Kanyachiel
gi Winjruok

GIMA SULANI WUOYE

Nikech wan joma orem, kinde mang’eny waheroga ng’ado ne ji bura ka luwore gi timbegi kod kaka ginenore gi oko. Kata kama-no, Jehova to “nenochuny ng’ato.” (1 Sa. 16:7) Sulani biro nyiso kaka nokecho Jona, Elija, Hagar, kod Lut. Bende, obiro konyowa neno kaka wanyalo luwo ranyisi mar Jehova sama wan gi owetewa gi nyiminewa.

Chik ne Jokristo Weteni Iti, Ng’egi Maber, Kendo Ikechggi

*“Weuru ng’ado bura gi kaka uneno ng’ato gi oko,
to ng’aduru bura makare.”—JOH. 7:24.*

BE DIHER ni ji ong’adni bura ka luwore gi kaka pien dendi chalo, suchi, kata kaka dendi rom? Ok diher mondo gima kamano otimreni. Wamor ni Jehova ok ng’adnwa bura ka luwore gi gik ma ji nyalo neno kuomwa. Kuom ranyisi, ka ne Samuel oneno yawuot Jesse, gima noneno kuomgi nopogore gi gima Jehova noneno. Noyudo Jehova osenyiso Samuel ni achiel kuom yawuot Jessego ne dhi bedo ruoth e Israel. Kata kamano, ne ok onyise ni en wuode mane. Ka ne Samuel oneno wuod Jesse maduong’ ma niluongo ni Eliab, nowacho niya: “Adier ng’at ma Jehova oyiero eri ochung’ e nyime.” E wang’ Samuel, Eliab ne chalo ng’ama oromo bedo ruoth. “To Jehova ne onyiso Samuel kama: ‘Kik ing’i kaka ochal kata ng’iyo borne, nimar asedage.’” Wachno puonjowa ang’o? Jehova nomedo niya: “Dhano neno mana gik ma oko, to Jehova neno nyaka chuny ng’ato?”—1 Sa. 16:1, 6, 7.

² Nikech wan joma orem, kinde mang’eny waheroga ng’ado ne ji bura ka luwore kaka ginenore gi oko. **(Som Johana 7:24.)** Kata kamano, gik ma waneno gi wang’wa kende ok nyal nyisowa weche duto e wi ng’ato. Kuom ranyisi, kata mana laktar ma nigi lony mang’eny nyalo mana ng’eyo gik manok ahinya ka ong’iyo jatuo. Nyaka ochik ite maber sama jatuo nyise weche moko e wi tuoneno. Samoro nyalo dwarore ni oor jatuo ka jo *X-Ray* mondo okonye neno gik mamoko ma ok onyal neno gi wang’e. Ka po ni laktarno ok otimo kamano, onyalo rikni thiedho jatuo to kare okia gima chande. E yo ma chalo kamano, ok wanyal ng’eyo owete gi nyiminewa mana kuom ng’iyo kaka gine-

1. Muma puonjowa ang’o maber e yo ma Jehova nenowago?
2. Ka luwore gi Johana 7:24, ang’o momiyi ok onego wang’ad ne ng’ato bura ka luwore gi kaka onenore gi oko? Ler ane.

nore gi oko. Ok onego wang'igi mana awiye awiye. Adiera en ni waonge gi nyalo mar neno chuny ng'ato kaka Jehova. Kata kamano, pod wanyalo timo duto ma wanyalo mondo waluw ranyisine. E yo mane?

³ Jehova nyisoga nade ni odewo jotichne? *Ochikoga ite* sama giwuoyo kode. *Otemoga ng'eyo* gik ma moro ka moro kuomgi kaloe. Bende, *okechoga* moro ka moro kuomgi. Wadwaro neno kaka Jehova no-timo weche adekgo ne Jona, Elija, Hagar, kod Lut, kod yore ma wanyalo luwogo ranyisine sama wan gi owetewa gi nyiminea.

CHIK ITI ADIMBA

⁴ Ka wang'iyoy gik moko awiye awiye, wanyalo ng'ado ne Jona bura ni ne en ng'at manono kendo ma ok nyal gen. Jehova noore achiel kachiel mondo odhi oland ote mag kum ne Jo-Nineve. Kata kamano, kar timo gima Jehova noore mondo otim, noidho yie ma ne dhi kama opogore ahinya gi Nineve kendo “mabor gi Jehova.” (Jona 1:1-3) Ka di ne bed ni in e Jehova, be di ne imiyo Jona migawono kendo? Sa-

3. Ranyisi mag joma wadwaro nono e sulani nyisowa kido mage mag Jehova ma wanyalo luwo?

4. Ang'o ma nyalo miyo wang'ad ne Jona bura ma ok kare?

moro chunyi di ne obedo matek. Kata kamano, Jehova to nomiye migawono kendo.—Jona 3:1, 2.

⁵ Lamo ma Jona nolamo nonyiso ni ne en ng'at ma chalo nade kuom adier. (**Som Jona 2:1, 2, 9.**) Lamono ne en mana achiel kuom lamo mang'eny ma Jona nolamo ka ne en e i rech, kendo okonyowa neno Jona e yo mopogore gi ng'at ma noringo migawo ma Jehova nomiye. Weche ma notiyogo e lamono nyiso ni ne en ng'at mobolore, ma nigi chuny mar goyo erokamano, kendo ma noikore luwo kaka Jehova dwaro. Kido mabeyogo e ma nomiyo Jehova ok oketo pache kuom ketho ma Jona notimo, to nodwoko lamone, kendo nodhi nyime tiyo kode kaka janabine.

⁶ Mondo wachik ne jomoko itwa adimba, nyaka wabed gi kido mar bolruok kod ritruok. Ber timo kamano nikech weche adek kama. Mokwongo, ka watio kamano, ok wabi rikni ng'adonegi bura. Mar ariyo, kidogo biro konyowa ng'eyo kaka Jakristo wadwa winjo e chunye kod gimomiyo oyiero timo gik moko e yo moro, to mano biro miyo wakeche. Mar adek, mano nyalo miyo wakonye

5. Ang'o ma ipuonjori kuom weche Jona ma yudore e Jona 2:1, 2, 9?

6. Ang'o momiyo ber mondo wachik itwa adimba?

Wanyalo kecho ng'ato gadier mana bang'ng'eyo weche duto (Ne paragraf mar 6)

ng'eyo gimoro ma ok ong'eyoga kuome owuon. (Nge. 20:5) Jaduong'-kanyakla moro man Asia wacho kama: "Awinjoga malit ka aparo kaka chieng' moro nauwoyo ka pok achiko ita adimba. Nanyiso nyaminwa moro ni paro ma nochiwoga e chokruoge ne ok ochwiny. Bang'e, naduogo afwenyo ni nyaminwano ne kia somo maber, omiyo, ne nyaka otim kinda momedore mondo ochiw paro." Mano kaka dwarore ni jodong-kanyakla 'owinj weche duto' ka pok gichiwo siem moro amora! —Nge. 18:13.

⁷ Moko kuom owetewa gi nyiminewa yudoga ka ok yotnegi wacho kaka giwinjo e chunyi nikech yo ma ne gipon-go, kata samoro nikech gik ma notimorenegi e kinde mokalo. Ere kaka wanyalo konyo joma kamago mondo obed thuolo kodwa? Par gima Jehova notimo ne Elija ka ne oringo Jezebel ma ne dwaro nege. Ne okawo ndalo mang'eny ka pok Elija onyiso Jehova gik moko duto ma ne chando chunye. Jehova nochikone ite adimba. Kae to nojiwe, momiye tich moro makende. (1 Ru. 19:1-18) Nyalo kawo kinde ka pok owadwa kata nyaminwa moro obedo kodwa thuolo ma onyisowa kaka owinjo e chunye, to chieng' moyie nyisowa e ka koro wanyalo wacho ni wang'eye gadier. Ka waluwo ranyisi mar Jehova mar horuok, owete gi nyiminewa biro bedo thuolo nyisowa kaka giwinjo e chunyi. Sama gitimo kamano, onego wachik itwa adimba.

TEM NG'EYO JOKRISTO WETENI E YO MABER

⁸ Hagar jatij Sarai notimo gima ok owinjore bang' ka ne osebedo chi Abram.

7. Ang'o ma ipuonjori kuom gima Jehova notimo ne Elija?

8. Ka luwore gi Chakruok 16:7-13, ere kaka Jehova nokonyo Hagar?

Nomako ich kae to nochako chayo Sarai nikech ne oonge nyathi. Weche nobedo maricho ahinya momiyo Hagar oringo nikech Sarai ne koro ok dware. (Cha. 16:4-6) Ka wang'iyo wachno gi pachwa morem, wanyalo neno ni Hagar ne en dhako mochecho, kendo ni nowinjore gi kum. Kata kamano, Jehova to ne neno Hagar e yo mopogore. Nooro malaikane mondo odhi ir Hagar. Ka ne malaikano oyude, nojiwe mondo odhi obolre ne Sarai, kendo malaikano noguedhe. Hagar nofwenyo ni kare Jehova nosebedo ka ng'ie kendo ni nong'eyo gik moko duto ma ne timorene. Wachno nomoro Hagar ahinya mi owacho ni Jehova en Nyasaye ma neno joge.—**Som Chakruok 16:7-13.**

⁹ Ang'o ma Jehova ne neno ka nong'iyo Hagar? Nong'eyo maber gik ma ne Hagar osekaloe. (Nge. 15:3) Hagar ne en Nyamisri ma nodak e od Jo-Hibrania. Dibed ni kinde moko nowinjoga ni ok dware e odno nikech ne en nya piny machielo? Be dibed ni nogomboga neno jo thurgi? Bende, ber ng'eyo ni ne en dhako mar ariyo. Nitie jotich Jehova moko machon ma ne nigi mon mang'eny. Kata kamano, Jehova to dwaro ni dichwo obed gi dhako achiel. (Mat. 19:4-6) Mano e momiyo ngima mar doho opong' gi nyiego kod sigu. Kata obedo ni Jehova ne ok mor gi achaya ma Hagar nochayogo Sarai, wanyalo bedo gadier ni Jehova nonono chal mare kod gik mamoko, kendo mano e momiyo nobedo mang'won kode.

¹⁰ Wanyalo luwo ranyisi mar Jehova kuom temo matek mondo wang'e Jokristo wetewa. **Tem matek mondo ing'e oweteni gi nyimineni** e yo maber. Wuo kodgi ka

9. Ang'o ma Jehova ne neno ka nong'iyo Hagar?

10. Ere kaka wanyalo ng'eyo owetewa gi nyiminewa e yo maber?

Tem matek mondo ing'e oweteni gi nyimineni e yo maber (Ne paragraf mar 10-12)

pok chokruok ochakore kod bang' chokruok, dhi kodgi e tij lendo, kendo ka nyalore, gwelgi mondo uchiem kodgi. Kitimo kamano, ibiro fwenyo ni kara luoro ma nyaminwa moro nigago e ma miyoga seche moko onenore ka ng'at ma ok ohero ji, kata ni owadwa ma iparoga ni ohero mwandu kara en jachiwo mohero ji, kata ni akwede e ma miyoga joot moro kinde mang'eny biro e chokruoge kodeko. (Ayub 6:29) En adier ni ok onego wabed "jo ma donjore e weche mag jomamoko." (1 Tim. 5:13) Kata kamano, ok rach ng'eyo weche moko e wi owetewa gi nyiminea kod gik ma gisekaloe ma samoro miyo ok gitim gik moko kaka dwaher.

¹¹ Dwarore ahinya ni jodong-kanyakla ong'e owete gi nyimine ma gitayo e yo maber. Ne ane ranyisi mar owadwa miluongo ni Artur ma chon ne en jarit-alwora. Chieng' moro ne odhi gi jaduung'-kanyakla moro limo nyaminwa moro ma ne neno-rega ni luor-luor. Artur wacho niya: "Ne wafwenyo ni jaode notho mapiyo bang' ka ne gisekendore, kendo ni nosepidho nyige ariyo mobedo Jokristo motegno kata obedo ni nokalo e pek mang'eny. Bende,

11. Ang'o momiyo dwarore ni jodong-kanyakla ong'e rombe ma gitayo e yo maber?

wengene koro ne ok nen maber, kendo ne en gi tuo mar *depression*. Kata kamano, pod nohero Jehova ahinya, kendo ne en gi yie motegno kuome. Ne wafwenyo ni kare ne pok wang'eyo nyaminwano maber." (Fil. 2:3) Jarit-alworano ne luwo ranyisi mar Jehova. Jehova ong'eyo rombene kod pek ma gikaloe. (Wuok 3:7) Ka jodong-kanyakla ong'eyo rombe e yo maber, gibiro konyogi maber.

¹² Sama ikawo thuolo mondo ing'e owadwa kata nyaminwa ma samoro timne chwanyiga, ibiro yudo ka yot keche. Ne ane ranyisi ma luwoni. Nyaminwa Yip Yee modak Asia wacho niya: "Nitie nyaminwa moro e kanyaklawo ma ne wuoyoga matek ahinya. Timneno nojoga. Kata kamano, ka ne adhi lendo kode, nafwenyo ni chon nokonyoga jonyuolne uso rech e chiro. Tijgino ne dwaroga ni ng'ato owuo matek e ka oywa jong'iepo." Yip Yee medo niya: "Nafwenyo ni mondo ang'e owete gi nyimine e yo maber, dwarore ni ang'e gik ma gisekaloe." Dwarore ni ng'ato otim kinda momedore mondo ong'e Jokristo wete-ne e yo maber. Ka wayawo ne jowetewa chunywa, wabiro luwo ranyisi mar Jehova

12. Ng'eyo nyaminwa moro e yo maber nokonyo nade nyaminwa Yip Yee?

Nyasaye mohero “ji duto.”—1 Tim. 2:3, 4; 2 Kor. 6:11-13.

KECH JOKRISTO WETENI

¹³ Lut noyudo ka ok yot luwo chike Jehova e kinde ma timo kamano ne dwaroree moloyo. Malaike ariyo nolimo Lut, kendo ne ginyise ni ogol joode Sodom. Nikech ang’o? Malaikego nonyise niya: “Wabiro ketho dalani.” (Cha. 19:12, 13) Kinyne gokinyi, Lut gi joode pok nowuok e odgi. Omiyo, malaikego nochako omiye siem kendo. Kata kamano, Lut pod ne digni adiga. Yot ahinya mondo wachak neno Lut ka ng’at ma wiye tek, kendo ma ne ok kaw mapek chike Jehova. Kata kamano, Jehova ne ok ojok kode. ‘Nikech Jehova Nyasaye ne keche,’ malaikego nomako lwete gi lwet joode duto ma gigologi oko mar dalano.—**Som Chakruok 19:15, 16.**

¹⁴ Nyalo bedo ni nitie gik mang’eny ma

13. Ka luwore gi Chakruok 19:15, 16, malaike notimo ne Lut ang’o ka ne pod odigni wuok Sodom, to nikech ang’o?

14. Ang’o ma ne nyalo miyo Jehova okech Lut?

nomiyo Jehova okecho Lut. Nyalo bedo ni Lut noluoro joma nodak oko mar Sodom, to mano ne nyalo mone wuok mapiyo kuno. Ne nitie weche mamoko ma bende ne nyalo miye luoro. Samoro Lut nosewinjo wach ruodhi moko ariyo ma nolwar mi otho e bugni motimo chuodho e hoho moro ma ne ni machiegni gi Sodom. (Cha. 14:8-12) Nikech ne en gi dhako kod nyithindo, nyaka bed ni wach ritogi be ne chando chunye. E wi mago, Lut ne nigi mwandu mang’eny, omiyo, nyalo bedo ni ne en gi ot maber ahinya Sodom. (Cha. 13:5, 6) Kata kamano, gigo ne ok onego omon Lut kawo okang’ mapiyo mar wuok Sodom kaka Jehova nochike. Jehova ne ok oketo pache duto kuom ketho mag Lut, kar mano, nonene kaka “ng’at makare.”—2 Pet. 2:7, 8.

¹⁵ Kar ng’ado bura mapiyo sama joweteni otimo gimoro, tem matek mondo ing’e kaka giwinjo e chunyi. Nyaminwa miluongo ni Veronica modak Europe notimo

15. Kar ng’ado ne jowetewa bura, ang’o monego watim?

Ka wachiko ne ng’ato itwa, wanyalo ng’eyo yore ma wanyalo kechego (Ne paragraf mar 15-16)

kamano. Owacho niya: “Nitie nyaminwa moro e kanyaklawe ma chunye ne rach seche te. Nohero bedo kar kende. Nitie kinde moko ma nawinjoga ka aluor sudo bute. Kata kamano, nawacho e chunya ni, ‘Ka de bed ni an e nyaminwano, donge dagombo bedo gi osiepna moro ma anyalo wuoyogo?’ Omiyo, nadhi ma apenje kaka ngima ne tere. Nochako nyisa gik ma ne chando chunye. Sani anyalo wacho ni ang’eyo nyaminwano maber.”

¹⁶ Jehova kende e ma ong’eyo kaka ng’ato ka ng’ato kuomwa winjo e chunye. (Nge. 15:11) Omiyo, kwaye mondo okonyi neno jomoko kaka onenogi, kod *kaka inyalo kechogi*. Lamo nokonyo nyaminwa miluongo ni Anzhela mondo omed bedo ng’at ma kecho ji. Ne nitie nyaminwa moro e kanyaklagi ma ng’eyo kore ne tek. Anzhela wacho niya: “Ne yot ahinya mondo achak wuoyo marach e wi nyaminwano, kendo bedo mabor kode. Kata kamano, nakwayo Jehova mondo okonya ang’e kaka nanyalo keche.” Be Jehova nodwoko lamo mar Anzhela? Omedo niya: “Chieng’ moro ne wadhi lendo kode, kae to bang’e ne wagoyo mbaka kode kuom seche mang’eny. Nachikone ita kendo nakeche. Tinde ahere ahinya, kendo aikora konye sa asaya.”

16. Ang’o momiyo onego wakwa Jehova mondo okonywa ng’eyo kaka wanyalo kecho ji?

¹⁷ Ok inyal ng’eyo ni en owadwa mane kata nyaminwa mane ma biro dwarore ni ikech. Giduto gikalo e chandruoge kaka ma Jona, Elija, Hagar, kod Lut nokaloe. Moko kuom chandruogego gin e ma gikelo kuomgi giwegi. To kiwacho awacha adier, waduto wasegatimo gik moko ma okelonwa chandruok wawegi. Donge mano nyiso ni en gima kare ni Jehova nyisowa ni wakech jowetewa? (1 Pet. 3:8) Sama waluwo kaka Jehova chikowa, wajiwo kue kod winjuok ma wan-go kaka owete gi nyimine e piny ngima. Omiyo, samoro amora ma wan gi Jokristo wetewa, wang’aduru e chunywa ni wabiro dhi nyime chikonegi itwa adimba, temo ng’eyogi maber, kendo kechogi.

17. Ang’o monego wang’ad e chunywa ni wabiro timo?

WECHÉ MA LERO PICHNI Ite mar 15: Owadwa moro ma hike ng’eny ochwanyore nikech owadwa moro ma hike tin ochopo e chokruok kolewo, kata kamano, owadwa ma hike ng’enyono fwenyo bang’e ni noyudo aksident. **Ite mar 17:** Kata obedo ni jarit grup moro mar tij lendo ne paro ni nyaminwa moro oheroga bedo kar kende, noduogo ofwenyo ni nyaminwano ne luor-luorga ka en e kind joma pok ong’eyo maber. **Ite mar 18:** Ka ne nyaminwa moro oneno nyaminwa machielo e Od Romo, ne ong’adone bura marach; kata kamano, ka nokawo thuolo mondo ong’eye maber, nofwenyo ni paro ma ne en-go kuome ne ok ni kare.

ERE KAKA JEHOVA NOKETONWA RANYISI MABER KA NE . . .

■ ochiko ite adimba ne Jona gi Elija?

■ oparo gik ma Hagar ne kaloe?

■ okecho Lut?

WER 13

Kristo En Ranyisi Marwa

GIMA SULANI WUOYE

Joote nobedo gi Yesu kuom higni moko. Ne gigoyoga mbaka kendo tiyo kanyachiel kode, to mano nomiyo gibedo osiepe. Yesu diher ni wan be wabed osiepena, kata kamano, mopogore gi joote, nitie gik ma miyo timo mano ok bednwa ma yot. Sulani nono moko kuom gigo, kod okenge ma wanyalo kawo mondo wasik ka wan osiepe Yesu.

“Aseluongou ni Osiepena”

“Aseluongou ni osiepena, nimar asemiyo ung’eyo gik moko duto ma asewinjo kuom Wuora.”

—JOH. 15:15.

THOTHNE, ka wadwaro mako osiep gi ng’ato, gima wawongoga timo en kawo kinde mondo wago mbaka kode. Kaka wamedo goyo mbaka e wi weche mopogore opogore, e kaka wamedo ng’iyo kode, to mano miyo wabedo osiepe. Kata kamano, mako osiep gi Yesu to bet opogore matin. Ang’o momiyo wawacho kamano?

² Mokwongo, *pok wanenoga Yesu wang’ gi wang’*. Thoth Jokristo mokwongo bende ne ok oneno Yesu wang’ gi wang’. To e ma jaote Petro nondikonegi niya: “Kata obedo ni ne ok unene, to uhere. Kata obedo ni wang’u ok nene gie sani, pod uyie kuome.” (1 Pet. 1:8) Mano nyiso ni nyalore mondo wabed osiepe Yesu kata obedo ni pok wanene gi wang’wa.

³ Mar ariyo, *ok wanyal wuoyo gi Yesu achiel kachiel*. En adier ni wateroga lamowa ir Jehova kokalo kuom nying Yesu; kata kamano, mano ok nyis ni en e ma wawuoyo

1. Ka wadwaro mako osiep gi ng’ato, ang’o ma watimoga?
2. Wach mokwongo ma nyalo miyo kik bed ma yotnwa mako osiep gi Yesu en ang’o?
3. Wach mar ariyo ma nyalo miyo kik bed ma yotnwa mako osiep gi Yesu en ang’o?

kode. Yesu owuon ok dwar ni walame. Nikech ang'o? En nikech Jehova kende e monego walam. (Mat. 4:10) Kata kamano, pod wanyalo timo gik ma nyiso ni wahero Yesu.

⁴ Mar adek, **Yesu odak e polo**, omiyo, ok wanyal bedo bute ma wawuo kode aching'. To mano ok monwa ng'eye. Wadwaro nono okenge moko ang'wen ma wanyalo kawo mondo wateg osiep ma ni e kindwa gi Yesu. We wakwong wanon gimomiyo dwarore ni wabed osiepe Yesu.

GIMOMIYO DWARORE NI WABED OSIEPE YESU

⁵ Bedo osiepe Yesu e ma **miyo wabedo osiepe Jehova**. Ang'o momiyo wawacho kamano? Ne ane weche moko ariyo. Mokuwongo, Yesu nonyiso jopuonjrene niya: "Wuoro oherou, nikech usehera kendo useyie ni ne abiro tiyo e lo Nyasaye." (Joh. 16:27) Nowacho bende niya: "Onge ng'at ma biro ir Wuora mak mana kokalo kuoma." (Joh. 14:6) Temo bedo osiepe Jehova ka ok wan osiepe Yesu chalo gi temo donjo e ot moro ma ok wakalo e dhoot. Yesu notiyo gi ranyisi ma dwa chalo gi mano ka nowacho ni en e "dhood rombe." (Joh. 10:7) Wach mar ariyo en ni Yesu nonyiso kido mag Wuon-gi e yo ma kare chuth. Nonyiso jopuonjrene niya: "Ng'at ma osena, oseneno Wuoro bende." (Joh. 14:9)

4. Wach mar adek ma nyalo miyo kik bed ma yotnwa mako osiep gi Yesu en ang'o, to ang'o ma wadwaro nono?

5. Ang'o momiyo dwarore ni wabed osiepe Yesu? (Ne bende sanduk ma wiye wacho ni, "Bedo Osiepe Yesu Miyo Wabedo Osiepe Jehova" kod ma wiye wacho ni, "Her Yesu e Okang' Mowinjore Kode.")

Bedo Osiepe Yesu Miyo Wabedo Osiepe Jehova

Nikech wan joricho, ok wanyal bedo osiepe Jehova ka ok okonywa. Inyuolowaga ka wan wasik Nyasaye, to ok osiepene. Mondo wabed osiepene, nyaka walos kue e kindwa kode. (Rumi 5:6-12) Jehova osemiyo mano onyalore kokalo kuom misango mar Wuode ma miderma. Ka wan gi wayie kuom Yesu kendo waluwu chikene, wanyalo bedo osiepe Yesu. (Joh. 3:16, 36; 15:14) To maduong'ie moloyo, ka wan gi yie kuom Yesu, wabedo osiepe Jehova. Omiyo, bedo osiepe Yesu miyo wabedo osiepe Jehova.

Her Yesu e Okang' Mowinjore Kode

Mana kaka Jokristo mag miriambo, Jopuonjre Muma ma kinde machon ne pako Yesu ahinya moloyo kaka ne gipako Jehova. Kata kamano, kochakore higa mar 1919, ne gifwenyo ni hero Jehova kod bedo gi winjuok maber kode e monego giket motelo. En adier ni hero Yesu kendo yie kuome, e okang' mokuwongo mar bedo gi winjuok gi Jehova. Kata kamano, nyaka wabed motang' mondo kik waher Yesu moloyo kaka wahero Jehova.—Joh. 16:27.

Omiyo, achiel kuom yore madongo ma nyalo konyowa ng'eyo Jehova en puonjruok e wi ngima Yesu. Kaka wamedo puonjore e wi Yesu, e kaka wamedo here. To kaka wamedo hero Yesu, e kaka wamedo hero Jehova Wuon-gi.

⁶ Bedo osiepe Yesu e ma **biro miyo Jehova odwok lamo magwa**. Mano oriwo timo gik mang'eny moloyo mana wacho ni, "E nying Yesu" e giko lamo magwa. Nyaka wang'e gimomiyo Jehova tiyo gi Yesu e dwoko lamowa. Yesu nonyiso jootene kama: "Gima ukwayo e nyinga, **abi-ro timonu**." (Joh. 14:13) Kata obedo ni Jehova e ma winjo lamowa kendo miyowa gik ma wakwaye, osemiyo Yesu teko mar timonwa gigo. (Mat. 28:18) Kuom mano, ka pok Jehova odwoko lamowa, okwongo ong'iyoka be watiyo gi weche ma Yesu nopusonjo. Kuom ranyisi, Yesu nowacho niya: "Kuweyo ne ji kethogi, Wuonu manie polo bende nowenu kethou; to ka ok uwe ne ji kethogi, Wuonu bende ok bi weyonu kethou." (Mat. 6: 14, 15) Kare dwarore ahinya ni watim ne jowetewa gik ma Jehova kod Yesu bende timonwa!

⁷ Osiepe Yesu kende e ma biro **yudo ber ma misangone kelo**. Wang'eyo mano nade? Yesu nowacho ni ne odhi "chiwo ngimane nikech osiepene." (Joh. 15:13) Joma notiyo ne Jehova chon ka ne pok Yesu obiro e piny biro puonjore e wi Yesu mondo gin be gihere. Ji kaka Ibrahim, Sara, Musa, gi Rahab ibiro chier, kendo gin bende biro dwarore ni gibed osiepe Yesu e ka giyud ngima ma nyaka

6. Wach machielo momiyu dwarore ni wabed osiepe Yesu en mane? Ler ane.

7. Misango mar Yesu konyo jomage?

chieng'.—Joh. 17:3; Tich 24:15; Hib. 11: 8-12, 24-26, 31.

⁸ Wamor tiyo kanyachiel gi Yesu e tij lendo kod puonjo ji wach maber mar Pinyruoth. Ka ne Yesu ni e piny, nopuonjo ji. To nyaka nodog e polo, osebedo wi kanyakla, kendo odhi nyime tayo tij lendo gi puonjo. Omor ahinya gi kinda ma watimo mondo wakony ji ong'eye kendo ong'e Wuon-gi. Kuom adier, wanyalo yudo nyak e tij lendo gi puonjo mana ka Jehova gi Yesu okonyowa.—**Som Johana 15:4, 5**.

⁹ Muma puonjo ni ka wadwaro ni wamor Jehova, nyaka wasik ka wahero Yesu. Kuom mano, we wane ane gik moko ang'wen ma wanyalo timo mondo wabed osiepe Yesu.

OKENGE MA WANYALO KAWO MONDO WABED OSIEPE YESU

¹⁰ (1) **Ng'e Yesu**. Wanyalo ng'eyo Yesu maber ka wasomo bug Mathayo, Mariko, Luka, kod Johana. Sama wasomo bugege kendo paro matut kuom yo ma Yesu ne kechogo ji, hera ma waherego kod luor ma wamiye biro medore. Kuom ranyisi, kata obedo ni ne en Ruoth, ne oneno jopusonjrene kaka osiepene. Ne onyisogi nyaka pache kod kaka nonenogi. (Joh. 15:15) Ka ne giwinjo lit, Yesu bende ne winjo lit kodgi, ka ne giywak, en bende noywak kodgi. (Joh. 11:32-36) Kata mana joma ne kwedo Yesu nowacho ni osiepene ne gin joma ne rwako

8-9. Kaka oler e Johana 15:4, 5, bedo osiepe Yesu miyo watimo ang'o, to ang'o momiyu mano en wach maduong'?

10. Okang' mokwongo ma onego wakaw ka wadwaro bedo osiepe Yesu en mane?

Inyalo bedo osiep Yesu kuom (1) ng'eye, (2) neno gik moko kaka nonenogi kendo timo gik moko kaka notimo, (3) konyo owetene mowal, kod (4) riwo lwedo chenro mag kanyakla (Ne paragraf mar 10-14)

1

2

3

4

ote ma nolando. (Mat. 11:19) Sama watimo ne jomoko gik ma Yesu ne timo ne jopuonjrene, winjuok ma wan-go kodgi medo bedo motegno, wabedo ma mor, kendo wamedo hero Yesu ahinya.

¹¹ **(2) *Ne gik moko kaka Yesu ne nenogi kendo itim gik moko kaka notimo.*** Kaka wamedo ng'eyo yo ma Yesu ne nenogo gik moko kendo luwo ranyisine, e kaka osiep ma ni e kindwa kode biro medo bedo motegno. (1 Kor. 2:16) Ere kaka wanyalo luwo ranyisi mar Yesu? Ne ane ranyisi achiel. Yesu nohero konyo ji moloyo timo mana gik ma ne more en owuon. (Mat. 20:28; Rumi 15:1-3) Mano nomiyo oikore tuonore gik mohero mondo jomamoko oyud ber, kendo noweyo ne ji kethogi. Ne ok ochwanyre mapiyo ka ne jomoko wuoyo marach kuome. (Joh. 1:46, 47) Ne ok omak sadha kata neno ni jomoko ok nyal lokore chuth-chuth. (1 Tim. 1:12-14) Nowacho kama: 'Ji duto nong'e ni un jopuonjrena ka un gi hera e kindu uwegi.' (Joh. 13:35) Penjri ane kama: "Be aluwo ranyisi mar Yesu kuom timo duto ma anyalo mondo arit kue e kinda gi owete gi nyimine?"

¹² **(3) *Kony owete Yesu.*** Yesu neno gik ma watimo ne owetene mowal ka gima en e ma watimonegi. (Mat. 25:34-40) Yo maduong' ma wakonyogo Jokristo mowal en lando wach Pinyruoth kendo loko ji obed jopuonjre Yesu kaka nochi-

11. Okang' mar ariyo ma onego wakaw ka wadwaro bedo osiepe Yesu en mane, to ang'o momiyi odwarore ahinya?

12. Okang' mar adek ma onego wakaw ka wadwaro bedo osiepe Yesu en mane, to wanyalo timo mano e yo mane?

ko. (Mat. 28:19, 20; Tich 10:42) Mondo owete Kristo otim tij lendo e piny ma ngima, dwarore ni "rombe mamoko" okonygi. (Joh. 10:16) Ka po ni in achiel kuom rombe mamoko, ng'e ni sa asaya mitimo tij lendo, inyiso ni ihero Yesu kod owetene mowal.

¹³ Wanyiso bende ni wadwaro mako osiep gi Jehova gi Yesu ka wagolo pesa misiurogi tij Pinyruoth. **(Som Luka 16:9.)** Kuom ranyisi, wanyalo golo chiwo mitiyogo e siro tij piny ma ngima moriwo lendo e alwora mosokore, gero utewa mag lamo kendo ritogi, kod konyo Jokristo wetewa sama giyudo masira. Bende, wanyalo golo pesa ma siro tije mag kanyakla kendo konyo joma nie kanyaklawe ma samoro wang'eyo ni chandore. (Nge. 19:17) Magi gin moko kuom yore ma wanyalo riwogo owete Yesu lwedo.

¹⁴ **(4) *Riw lwedo chenro mag kanyakla mar Jokristo.*** Watego osiep ma wan-go gi Yesu ma en wi kanyakla, sama wawinjo joma oket mondo otawa. **(Som Jo-Efeso 4:15, 16.)** Kuom ranyisi, tinde wate mo mondo oti gi Ute Romo magwa e yo maber chuth. Mano osemyo oriw kanyakla moko, kendo alworagi mag lendo bende osetimne lokruok moko. Chenroni osemyo watiyo maber gi chiwo ma owetewa gi nyiminewa gologa. Lokruogego osemyo owete gi nyimine ma ni e alworago otimo kinda momedore mondo ging'i gi chenro manyien-go. Nya-

13. Ere kaka wanyalo tiyo gi puonj ma ne Yesu ochiwo e Luka 16:9?

14. Kaka ilero e Jo-Efeso 4:15, 16, okang' mar ang'wen ma onego wakaw ka wadwaro bedo osiepe Yesu en mane?

lo bedo ni moko kuomgi osebedo e kanyakla moro kuom higni mang'eny mi ging'iyo gi owete gi nyimine ma ni e kanyaklano, to koro inyisogi ni gidhi e kanyakla machielo. Nyaka bed ni Yesu mor ahinya sama oneno ka jolupnego oikore luwo chenro manyienno!

INYALO BEDO OSIEP YESU NYAKA CHIENG'

¹⁵ Joma owal gi roho niggi geno mar dhi dak gi Yesu e polo ka gilocho kode e Pinyruodh Nyasaye. Gibiro neno Yesu wang' gi wang', goyo kode mbaka, kendo budho kode. (Joh. 14:2, 3) Joma biro dak e piny bende biro neno ka Yesu timo gik ma nyiso ni oherogi. Kata obedo ni ok gibi neno Yesu wang' gi wang', osiep ma ni e kindgi kode biro siko ka medo bedo motegno sama giyudo pok ma Jehova gi Yesu biro miyogi.—Isa. 9:6, 7.

15. Ere kaka osiep ma ni e kindwa gi Yesu biro medo bedo motegno e kinde ma biro?

¹⁶ Sama wayie bedo osiepe Yesu, wayudo gueth mang'eny. Kuom ranyisi, wakeno kaka osirowa sani kendo otimo gik ma nyiso ni oherowa. Wayudo thuolo mar dak nyaka chieng'. To maduong' molojo, osiep ma ni e kindwa gi Yesu miyo wabedo osiepe Jehova Wuon-gi. To mano kaka bedo osiepe Yesu en dhialro makende!

16. Bedo osiepe Yesu kelonwa gueth mage?

WECHE MA LERO PICHNI lte mar 23:

(1) E lamo mar joot, wanyalo puonjore e wi ngima Yesu kod gik ma notimo. (2) E kanyakla, wanyalo temo matek mondo wabed gi kue gi owete gi nyimine. (3) Sama walendo, wakonyo owete Kristo. (4) Sama oriw kanyakla moko, wanyalo siro chenro ma jodongo oketo.

INYALO DWOKO NADE?

- Gin ang'o ma nyalo miyo kik bed ma yotnwa mako osiep gi Yesu?
- Ang'o momiyi dwarore ni wabed osiepe Yesu?
- Gin ang'o ma wanyalo timo mondo wabed osiepe Yesu?

WER 129

Wabiro Dhi Nyime Nano

GIMA SULANI WUOYE

E kindegi, jotich Jehova mang'eny chandore nikech bedo moti kata nikech tuoche ma nyoso dendgi. Bende, waduto seche moko wawinjoga ka waol. Omiyo, winjo awinja ni onego waringi nyalo olo koyo kuom jomoko. Sulani biro konyowa ng'eyo kaka waduto wanyalo nano ma watiek ng'wej ngima ma jaote Paulo ne owuoyoe.

Ring 'Mitiek Ng'wech'

"Asetieko ng'weya."—2 TIM. 4:7.

SAMA ituo kata iol, be diher piem e ng'wech ma ing'eyo maber ni tek? Ok yot. Kata kamano, jaote Paulo nowacho ni Jokristo duto ni e ng'wech. (Hib. 12:1) Bende, waduto, bed ni wan joma tindo kata joma dongo, joma roteke kata joma tekogi odok piny, nyaka wanan e ng'wech ma ni e nyimwa mondo wabi wayud mich ma Jehova osingonwa.—Mat. 24:13.

² Paulo ne nyalo wuoyo gi chir nikech en 'nosetieko ng'weye.' (**Som 2 Timotheo 4:7, 8.**) Kata kamano, en ng'wech mane ma Paulo ne wuoye?

EN NG'WECH MANE?

³ Nitie kinde ma Paulo ne tiyoga gi ranyisi mag tuke ma ne timore e piny Grik sama nopuonjo. (1 Kor. 9:25-27; 2 Tim. 2:5) Notiyo gi ranyisi mar ng'wech nyading'eny kowuoyo kuom ngima mar Jokristo. (1 Kor. 9:24; Gal. 2:2; Fil. 2:16) Ng'ato chako ng'wejno sama ochiwore ne Jehova mi obatise. (1 Pet. 3:21) Ochopo e tol sama Jehova omiye mich mar ngima mochwere.—Mat. 25:31-34, 46; 2 Tim. 4:8.

⁴ Nitie gik mang'eny ma ng'wej marathon chalie gi ngima mar Jokristo. We wanon ane adek kuomgi. Mokwongo, onego waring e yo sie moketnwa; mar ariyo, onego

1. En ang'o ma waduto nyaka watim?
2. Ka luwore gi 2 Timotheo 4:7, 8, ang'o momiyo Paulo ne wuoyo gi chir?
3. Ng'wech ma Paulo ne wuoye en mane?
4. Ang'o ma wadwaro nono e sulani?

Waduto nyaka wasik
e yo ma dhi e ngima
(Ne paragraf mar 5-7)

waket pachwa duto e ng'wech mondo wachop e tol mogik; kod mar adek, one-go walo pek moro amora ma waromogo e yo sama waringo.

RING E YO SIE MOKETNWA

⁵ E ng'wech ma pile, joma ringo nyaka luw yo sie ma joma ochano ng'wejno oketo. Kamano bende, ka wadwaro yudo mich mar ngima mochwere, nyaka waring e yo ma terowa e ngimano. (Tich 20:24; 1 Pet. 2:21) Kata kamano, Satan kod lange dwaro ni waluw yo mopogore; gidwaro ni 'wadhi nyime wuotho kodgi.' (1 Pet. 4:4) Gijaro yo ma waluwu, kendo ginyisowa ni yo ma giringoe e ma ber nikech gineno ni yorno miyo gibedo thuolo. To mano doko miriambo maduong'! —2 Pet. 2:19.

⁶ Ng'ato ang'ata moyiero ringo e yor piny Satanni fwenyoga mapiyo ni yorno ok kete thuolo, to kar mano, okete mana misumba. (Rumi 6:16) Ne ane ranyisi mar Brian. Jonyuolne nojiwe mondo oluw yor Jokristo. Kata kamano, ka ne en jahigni apar gi wiye, nochako bedo gi kiawa ka be yorno ne dhi miyo obed

5. En yo mane ma nyaka waringie, to nikech ang'o?

6. Ranyisi mar Brian puonjowa ang'o?

ma mor. Omiyo, Brian nochako luwo yor Satan. Owacho kama: "Ne ok ang'eyo ni thuolo ma ne agombono ne dhi loka misumba. . . . Mapiyo nono, ne achako tiyo gi yedhe mamero koda kong'o, kendo ne achako dak e ngima mar anjawa. Kaka higini ne kadho, e kaka ne amedo tiyo gi yedhe mamero ma tekogi ng'eny molooyo kendo ne abedo misumbagi. Bedo misumba yedhego nomiyo achako usogi mondo ayud pesa mang'iewogo yedhena awuon." Bang'e, Brian nochako loko yorene kendo luwo chike Jehova. Nobatise e higa mar 2001, kendo sani omor gadier nikech oringo e yor ngima.*

⁷ Nenore maler ni onego wayier luwo yor ngima. Satan dwaro ni wawe ringo e yo madiny ma "tero ji e ngima," to waring e yo malach ma ji mang'eny e pinyni luwo. Yo malachno ji ohero kendo oyot ringoe. Kata kamano, en yo "ma tero ji e kethruok." (**Som Mathayo 7:13, 14.**) Mondo wasik e yor ngima kendo kik wagalre, nyaka wagen kuom Jehova kendo wawinje.

* Som sula mar "Muma Loko Kit Ngima Ji" ma yudore e *Ohinga mar Jarito* ma Januar 1, 2013.

7. Ka luwore gi Mathayo 7:13, 14, gin yore mage ariyo ma wanyalo yiero ringoe?

KET PACHI DUTO E NG'WECH MONDO KIK IDUODRI

⁸ Joma ringo ng'wej marathon ketoga pachgi duto e yo ma giringoe mondo kik giduodre. Kata kamano, jong'wech wete-gi nyaloga duodogi, kata ginyalo po ka gichwanyore e buche ma ni e ndara. Ka mano otimore mi gipodho, gichung'ga kendo gidhi nyime gi ng'wech. Ok giket pachgi kuom gima oduodogi kata mochwanyogi, to giketo pachgi duto kuom tol mogik kod mich ma gidhi yudo.

⁹ E ng'wejwa mar ngima, wanyaloga duodore nyading'eny, samoro e wechewa kata timbewa. Bende, jong'wech wetewa nyalo chwanyowa. Gik ma kamago ok onego obwogwa. Waduto warem kendo waduto waringo e yo madiny ma dhi e ngima. Omiyo, wanyaloga tuomore wawegi. Paulo nowacho ni nitie kinde ma ng'ato kuomwa nyalo bedo gi "wach moro gi nyawadgi." (Kol. 3:13)

8. Ka jang'wech moro oduodore mi opodho, ang'o motimoga?

9. Ka po ni wachwanyore mi wapodho, ang'o monego watim?

Kata kamano, ok onego waket pachwa kuom gima ochwanyowa; kar mano, ber mondo waket pachwa kuom mich ma wageno yudo. Ka po ni wachwanyore mi wapodho, onego watem matek mondo wachung' ma piyo kendo dhi nyime gi ng'wech. Ka wayie ich-wang' omi wamak sadha, mano biro monowa dhi nyime tiyo ne Jehova, kendo ok wabi yudo mich mokan ne joma onano nyaka giko. Bende, sadha biro miyo waduod joma waringogo e yo madiny ma dhi e ngima.

¹⁰ Gima chielo ma wanyalo timo mondo kik wachwany joma waringogo en yie winjo pachgi, ma ok warido ni dwachwa e ma nyaka giluw seche te. (Rumi 14:13, 19-21; 1 Kor. 8:9, 13) Mae to wapogoree gi jong'wech ma jong'wech. Gin gipienga gi jowetegi kendo ng'ato ka ng'ato kuomgi dwaro ni en kende e moyud mich. Dwachgi e ma giketo motelo. Omiyo, ng'ato nyalo larore gi jowetene mondo en e motel. Mopogo-

10. Ang'o ma wanyalo timo mondo kik wachwany joma waringogo?

Nyaka waket pachwa duto e ng'wech mondo kik waduod jomoko
(Ne paragraf mar 8-12)

re kodgi, wan ok wapiem gi jowetewa. (Gal. 5:26; 6:4) Gombowa maduong' en konyo ji mang'eny kaka nyalore mondo ginan kodwa e ng'wech nyaka giko kendo wayud mich kanyachiel kodgi. Nikech mano, watemo ahinya mondo waluw puonj ma jaote Paulo nochiwo niya: "Kik ung'i mana gik ma kelonu ber un uwegi, to ung'i bende gik ma kelo ber ne jomamoko."—Fil. 2:4.

¹¹ Jong'wech ma pile ok ng'i mana yo ma giringoe kende. Giketoga pachgi e tol mogik. Kata mana sama pod ok ginyal neno tolno gi wang'gi, gitemoga paro kaka gidhi kale mi giyud mich. Mano miyogi mijing'o mar dhi nyime gi ng'wech.

¹² E ng'wejwa mar ngima, Jehova oiko ne ng'ato ang'ata motieko ng'wech mich, ma en ngima mochwere e polo kata e paradiso e piny. Muma nysisowa kaka ngimano biro chalo, mondo okonywa neno motelo kaka wabiro dak. Ka waguero geno ma jaberno e pachwa kod e chunywa, ok bi bedo ma yot mondo gimoro oduodwa mi wawe ng'wech.

DHI NYIME GI NG'WECH KATA SAMA IROMO GI PEK

¹³ Nitie pek mang'eny ma jong'wech ma Jo-Grik ne nyaka nyagreggo, kuom ranyisi, jony kata winjo rem e dendgi. Kata kamano, tiegruok ma sa ka sa kod tekogi giwégi ne konyogi. Wan be wachalo kodgi nikech itiegowa pile pile mondo wang'e kaka wanyalo ringo e ng'wej ngima. Kata kamano, nitie gima waloyo-

11. Jong'wech ma pile ketoga pachgi kuom ang'o, to nikech ang'o?

12. En ang'o ma Jehova oikonwa?

13. En ang'o ma waloyogo jong'wech ma pile?

gigo. Wan tekowa a kuom Jehova ma e Wuon teko duto. Ka wageno kuome, osingonwa ni obiro tiegowa, to ok mana mano kende; obiro tegowa be!—1 Pet. 5:10.

¹⁴ Jaote Paulo ne romoga gi pek mang'eny. Nitie joma ne yanye kendo sande. Mopogore gi mago, ne en gi 'kudho moro ma ne chuoyo ringrene.' (2 Kor. 12:7) Ne ok oneno pek ma ne okaloe-go kaka gik ma ne nyalo mone dhi nyime tiyo ne Jehova; kar mano, nonenogi kaka thuolo mar nyiso ni ogeno kuom Jehova. **(Som 2 Jo-Korintho 12:9, 10.)** Neno gik moko e yo ma kamano nomiyo Jehova okonye nyagore gi tembenego.

¹⁵ Wan be ji nyalo yanyowa kendo sandowa. Bende, wanyaloga tuore. Kata kamano, ka waluwu ranyisi mar Paulo, wanyalo neno chandruogego kaka thuolo ma wanyisogo Jehova ni wageno kuome.

¹⁶ Dibed ni midekre oketi e otanda koso in e *wheelchair*? Koso chongeni osechako jony kata wengeni osechako neno ma mirimiri? Ka en kamano, be pod nyalore mondo iring e ng'wech gi joma pod tindo kendo ma ok tuore? Ee, nyalore! Nitie ji mang'eny ma hikgi oniang' kendo ma midekre oketo ka gi ka, to pod gidhi nyime gi ng'wech mar ngima. Ok gitim mano gi tekregi giwégi. Kar mano, giyudo teko moa kuom Jehova kokalo kuom chokruoge, bed ni itudogi gi simu kata gineno vidio miketo e intanet mag

14. Ere kaka 2 Jo-Korintho 12:9, 10 nyalo konyowa nyagore gi pek ma waromogo?

15. Ka waluwu ranyisi mar Paulo, ang'o ma wabiro timo?

16. Ka po ni sani tekoni tin, ang'o ma pod inyalo timo?

Dwaher siko e ng'wej ngima
kata sama wakalo e pek moko
(Ne paragraf mar 13-20)

chokruoge mosemaki. Bende, gilendo ne lakteche, joma rito jotuo, kod wedegi.

¹⁷ Kik iyie mondo chuny monyosore kata nyawo moko ma in-go omoni dhi nyime ringo e ng'wej ngima. Jehova ohe-ri malich nikech yieni kod sinani mari. Magi e kinde ma dwarore ni igen kuome moloyo kinde moro amora mosekalo, kendo ok obi jwang'i. (Zab. 9:10) Obiro medo sudo machiegni ahinya kodi. Ne ane gima nyaminwa moro ma tuore nowacho: "Kaka tuonani medo keta piny, e kaka thuolo ma an-go mag lando ne ji adiera bende medo dok piny. Kata kama-no, an gadier ni kinda matin ma atimoga miyo chuny Jehova mor, kendo an be abedo ma mor." Sama iwinjo ka chunyi onyosore, ng'e ni ok in kendi. Par ranyisi mar jaote Paulo, kod weche ma nowacho niya: "Abedo mamor e nyawo, . . . nikech sa ma anyap, eka abedo gi teko." —2 Kor. 12:10.

¹⁸ Nitie pek moro machielo ma jong'wech wetewa moko romogo. Ginyagore gi gik ma jomoko ok nyal neno gi wang'gi kata fwenyo ma yot. Kuom ra-

17. Jehova neno nade jotichne ma tekogi odok piny?

18. En pek mane makende ma jong'wech wetewa moko romogo?

nyisi, moko nigi tuo mar *depression* kod parruok mang'eny. Ang'o momiyo mago gin pek makende? Par ane: Sama bad ng'ado otur kata otiyo gi *wheelchair*, ji duto nyalo neno mano, kendo ginyalo konye. Kata kamano, ok yot fwenyo ni ng'ato nigi tuo mar *depression* kata tuoch mamoko ma chocho obwongo. To gin be gin gi pek ma chalo gi mar joma otur kata ma ni e *wheelchair*, en mana ni nyalo bedo matek mondo ng'ato ofweny ni gidwaro konye.

¹⁹ Ka po ni nitie gik ma koro ok inyal timo kaka yande itimoga, kendo ineno ni ji kawi marach, ranyisi mar Mefibosheth nyalo jiwi. (2 Sa. 4:4) Ne en rang'ol, kendo Ruoth Daudi nong'adone bura ang'aya. Onge gima rach ma Mefibosheth notimo ma nomiyo oyudo chandruogego. To e ma ne ok oyie mondo ginyos chunye. Nomor gi ng'wono duto ma Ruoth Daudi nosetimone. (2 Sa. 9:6-10) Omiyo, ka ne Daudi okawe marach, ne ok omako wachno. Ne ok oyie mondo gima Daudi notimone marachno onyos chunye kata wang'o iye. Bende, ne ok oketo ketho kuom Jehova. Mefibosheth noketo pache kuom gik ma

19. Ranyisi mar Mefibosheth puonjowa ang'o?

nonyalo timo mondo osirgo ruoth ma Jehova nosewalo. (2 Sa. 16:1-4; 19:24-30) Jehova noyie mondo ondik sigand Mefibosheth e Muma mondo opuonjwa weche moko.—Rumi 15:4.

²⁰ Parruok mag ngima osemyo owe-te gi nyimine moko obedo ma luor-luor kata ma tang'-tang' sama gin e kind ji. Kata obedo ni ok gin-ga thuolo kama ji ng'enyie, pod gitemo matek mondo gidhi e chokruoge mag kanyakla, mag alwora, kod madongo mag ndalo adek. Bende, kata obedo ni ok yotnegi wuoyo gi joma ok ging'eyo, pod gichukore ma gidhi e tij lendo. Ka po ni in e chal ma kamago, kik iluor! Ok in kendi. Nitie jong'wech weteni mang'eny ma bende nyagore gi weche ma chalo kamago. Ng'e ni Jehova mor ahinya gi kinda moro amora mitimo mondo itine gi chunyi duto. Bedo ni pok iol gi ng'wech nyiso ni Jehova guedhi kendo omiyi teko.* (Fil. 4:6, 7; 1 Pet. 5:7) Ka po ni itimo duto minyalo e

* Ka diher yudo weche momedore ma nyalo konyi nyagori gi parruok mang'eny, kaachiel gi ranyisi mag joma ose-nyagore maber gi parruok, ne JW Broadcasting® ma Mei 2019 e jw.org/sw. Di MAKTABA > JW BROADCASTING.

20. Parruok mag ngima nyalo hinyo jomoko nade, to en ang'o ma ginyalo bedogo gadier?

tij Jehova kata obedo ni in gi ng'ol moro kata parruok, bed gadier ni imoro chuny Jehova.

²¹ Wamor ni nitie pogruok e kind ng'wech ma pile kod ng'wech ma jaote Paulo nowuoye. E ng'wech ma pile e kinde Muma, ng'ato achiel kende e ma ne yudo mich. E ng'wejwa mar ngima to ng'ato ang'ata monano nyaka e giko biro yudo mich mar ngima mochwere. (Joh. 3:16) Bende, e ng'wech ma pile, jong'wech duto nyaka bed gi teko moromo e ka ginyalo locho. E ng'wejwa mar ngima, kata mana joma ong'ol, moti, kod ma tuore nyalo ringo nyaka e giko. (2 Kor. 4:16) Kuom adier, Jehova biro dhi nyime konyowa mondo waduto watiek ng'wech!

21. Jehova biro konyowa timo ang'o?

WECHÉ MA LERO PICHNI **Ite mar 27:** Bedo modich e tij lendo miyo owadwa ma hike ng'enyini siko e yo ma dhi e ngima. **Ite mar 28:** Wanyalo duodo jomamoko kata chwanyogi ka wachunogi gi kong'o kata ka wametho mokalo tong'. **Ite mar 30:** Owadwa moro osiko e ng'wej ngima sama otuo kuom lendo ne lakteche.

INYALO DWOKO NADE?

- En ng'wech mane ma jaote Paulo ne wuoye?
- Gin pek mage ma wanyalo romogo e ng'wejno?
- Ere kaka wanyalo nano e ng'wech nyaka giko?

E GASEDNI

Sula mar Puonjruok mar 14: Jun 1-7 2

Monj Moa Yo Nyandwat!

Sula mar Puonjruok mar 15: Jun 8-14 8

In gi Paro Mane Kuom Joma Odak e Alworau?

Sula mar Puonjruok mar 16: Jun 15-21 14

Chik ne Jokristo Weteni Iti, Ng'egi Maber, Kendo Ikechgi

Sula mar Puonjruok mar 17: Jun 22-28 20

“Aseluongou ni Osiepena”

Sula mar Puonjruok mar 18: Jun 29–Julai 5 26

Ring ‘Mitiek Ng’wech’

Gasedni ok usi. Ogoye mondo okony tich ma dhi nyime mar puonjo Muma e piny mangima, kendo tijno itimo kokalo kuom chiwo ma onge achune. Ka diher golo chiwo, dhi e websaitwa mar donate.jw.org.

Mana ka onyis e yo machielo, Ndiko duto ogol e *Muma Maler*—*Loko mar Piny Manyien*.

The Watchtower (ISSN 0043-1087) April 2020 is published by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; Harold L. Corkern, President; Mark L. Questell, Secretary-Treasurer; 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299, and printed by Watch Tower Bible and Tract Society of South Africa NPC, 1 Robert Broom Drive East, Rangeview, Krugersdorp, 1739. © 2019 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in South Africa.

NEE MAGI E

JW LIBRARY KOD *JW.ORG*

BE NOSIEKO KENDE KOSO NOCHUEYE?

Yo ma Oguyo Miluongo ni *Cabbage White* Chung’go ka Buombene Oloso V

En nyalo mane makende ma oguyo miluongo ni *cabbage white* nigo mosemiyo jo sayans oloso *solar panels* ma golo sitima mang’eny?

E *JW Library*, dhi e *PUBLICATIONS* > *ARTICLE SERIES* > *WAS IT DESIGNED?*

E jw.org/luo, dhi e PUONJ MAG MUMA > SAYANS KOD MUMA > BE NOSIEKO KENDE KOSO NOCHUEYE?

GIK MA NYALO KONYO JOOT

Sama Upogoru e Paro

Ere kaka joma okendore nyalo loso weche gi kue sama ok giwinjre e wach moro?

E *JW Library*, dhi e *PUBLICATIONS* > *ARTICLE SERIES* > *HELP FOR THE FAMILY*.

E jw.org/luo, dhi e PUONJ MAG MUMA > KEND KOD NGIMA MAR JOOT > KEND.

PICHA MANIE NYIM GASET:

Owadwa J. F. Rutherford gi Jokristo mamoko mowal ma notayo tij yalo gi chir ka gilando kum mibiro kel ne piny marachni (Ne sula mar puonjruok mar 14, paragraf mar 8)

Dhi e websait mar jw.org/luo, kata skan sandugni

